

REEL SEKTÖRDE DE YENİDEN YAPILANMA ŞART

Prof. Dr. Necmi GÜRSAKAL

GİRİŞ

BTSO tarafından beş yıldan beri gerçekleştirilen “ Bursa’da 250 Büyük Firma’ çalışması bize göre bu şehirde yapılan en önemli çalışmalardan biri. Ancak hemen belirtelim ki, bu çalışmanın sonuçları ile bu kentlin okuyan yazan çevreleri pek ilgilenmiyor, verilerin ortaya koyduğu gerçekler yeterince tartışılmıyor. Oysa bu verilerden yararlanarak kaç yüksek lisans, kaç doktora tezi yazılır. Bu konuda hepimizin eksikleri var İzin verirseniz önce şunu vurgulayalım, İstanbul Sanayi Odası dışında ülkemizde böyle bir çalışmayı sürdüren bizim bildiğimiz başka bir oda yok. Karar vermek için verinin her şey olduğunu, “olmazsa olmaz” bir gereklilik olduğunu biliyorsak; bu tür çalışmalara medya ve bilim dünyası olarak daha fazla değer vermek ve bu çalışmalarda elde edilen verileri çok çeşitli bakış açılarından irdelemek ve yorumlamak durumundayız. Neden ? Çünkü deyim yerindeyse bu veriler Bursa ekonomisi için yıldan yıla elde edilen tek tahlil sonuçları. Çok gecikmeli yayınlanan DİE çalışmaları dışında bundan başkası yok desek yalan söylemiş olmayız.

Öncelikle izleyen Tablo 1’in verilerine bakarak nasıl bir beş yıl yaşadığımızı kısaca hatırlayalım. Her şeyden krizlerin sıklaştığı bir beş yıl yaşadık. Yüksek enflasyon ve büyük kamu açıkları ile bir türlü istikrara kavuşamayan büyüme bizi sonunda devalüasyon yaparak IMF’in kapısına kadar götürdü.

Tablo 1. 1997-2001 Dönemi Temel Ekonomik Verileri

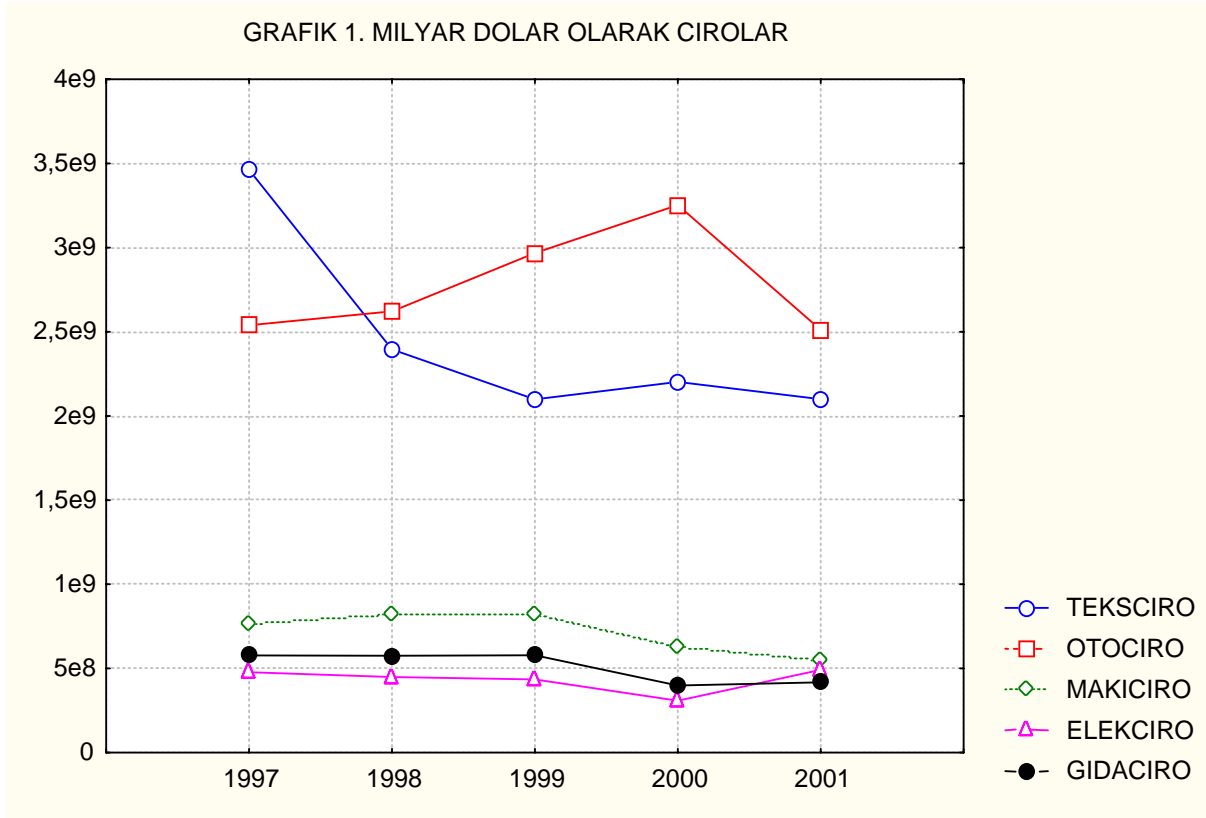
Yıllar	Büyüme (%)	TEFE (1994 =100)	Dönem Sonu Dolar Kuru
1997	8,3	91,0	204860
1998	3,9	54,3	313707
1999	-6,1	62,9	540098
2000	6,1	32,7	671765
2001	-8,5	88,6	1439567

2001’DE NE OLDU ?

2001 yılında önemli bir devalüasyon yaşadığımızı bir yana not edelim ve bu yılda “Bursa sanayi açısından 2001 yılına baktığımızda en çarpıcı olgu olarak ne görüyoruz ?” sorusunu soralım. Sorunun cevabı şu: En çarpıcı olgu olarak, 2000 yılının yıldız sektörü diyebileceğimiz otomotiv sektörü de yapılan devalüasyonla dönüp dolaşıp 1997 yılının cirosu düzeyine geliyor.

2001 yılında otomotiv sektörünün dolar bazında cirosu 1997 yılı düzeyine, tekstilin cirosu ise 1999 yılı düzeyine geriledi.

2001 yılında, geçtiğimiz yıllarda tekstili tahtından eden lider sektörün cirosunda dolar bazında en hızlı düşüş yaşanıyor. Ne yazık ki en iyimizde bile durum bu, varın siz gerisini hesaplayın artık...

Hiç lafi uzatmadan konuşalım. Bursa sanayiinde çok net olarak ikili bir yapı gözleniyor. Bir grupta otomotiv ve tekstil, diğer grupta ise makine, elektrik-elektronik ve gıda sektörleri. Dolar bazında ciro açısından otomotiv ve tekstil sektörlerinin ciroları 2-2,5 milyar dolar aralığında, buna karşılık diğer grubun ciroları ise yaklaşık 0,5 milyar dolar düzeyinde.

Dolar bazında cirolara göre tekstil 2001 yılında 1999 yılı düzeyinde, otomotiv ise 1997 düzeyine gerilemiş bulunuyor. Dolar bazında en büyük ciro gerilemesi otomotiv sektöründe gerçekleşmiş durumda. Bu konuda en olumlu gelişme elektrik- elektronik sektöründe gözleniyor ve bir tek bu sektörün dolar bazında cirosunda 2001 yılında 2000 yılına göre artış gözleniyor. Gıda sektöründe de bu konuda küçük bir artış söz konusu.

SON BEŞ YILDA İSTİHDAMDAKİ GELİŞMELER

Son beş yılda istihdam konusunda neler olduğunu ‘Bursa’da 250 Büyük Firma’ araştırmasının verileri bize son derece güzel bir şekilde anlatıyor. 1997 yılında ilgilendiğimiz beş sektörde istihdam edilen kişi sayısı toplam olarak 65611 kişi. 2001 yılına geldiğimizde ise bu toplam 71462 kişiye yükselmiş. Beş yılda 250 büyük firmada toplam istihdama 5851 kişi eklenmiş. Verilerin bize anlattığı şu: istihdam sorununu artık sanayileşme çözmiyor, çözemiyor. Daha da ilginç otomotiv sanayi 1997 yılında 35000 kişiye iş imkanı sağlarken, 2001 yılında da yine hemen hemen 35000 kişiye (gerçekleştiren sayı 35884) iş imkanı sağlıyor.

Bursa’da 250 büyük firmanın toplam istihdamı 1997 yılında 65611 kişi iken, bu sayı beş yıl sonra 2001 yılında 71462 kişiye yükselmiş.

Kısaca teknolojik gelişmeler istihdam konusundaki alanı daraltıyor ve ortaya tüm toplumun ilgileneceği gereken çok önemli bir istihdam sorunu çıkıyor.

İstihdam sorununu sanayileşme ile çözülemiyor. Başka çarelerin aranması gerekiyor.

İHRACATA ÇALIŞMAK NE GETİRDİ ?

80’li yıllarda başlayan dışa açılma maceramızla birlikte ihracat önem kazandı ve almak kadar satmanın da önemli olduğu anlayışı ülke ekonomisinde yer etmeye başladı. Diğer yandan, özellikle geçtiğimiz beş yıl içinde tüketicinin reel gelirinde gözlenen gerilemeler sonucu satınalma gücünde gözlenen düşüşler iç pazarda bir tıkanma yaşanmasına neden oldu.ve bunun sonucunda sanayici dış pazarlara yönelmeye başladı.

Bursa ekonomisinde faaliyet gösteren 250 büyük firma bazında kabaca“ ihracata çalışmak” diye adlandırılan olgunun ne getirip ne götürdüğünü çok derin hesaplara girmeden şöyle inceleyebiliriz. Aşağıdaki Tablo 2’de, son beş yılda Bursa’daki sektörlerin dolar bazında İhracat/ Ciro oranları görülmektedir.

Tablo 2. 1997-2001 Döneminde Firmaların İhracat/ Ciro Oranları

Sektörler	1997	1998	1999	2000	2001
Tekstil	0,28	0,25	0,29	0,30	0,33
Otomotiv	0,12	0,17	0,38	0,33	0,7
Makine	0,21	0,25	0,29	0,34	0,44
Elektrik	0,08	0,04	0,08	0	0,13
Gıda	0,22	0,21	0,22	0,15	0,25
Ortalama Oran	0,18	0,18	0,25	0,22	0,37

Tablo 2 bize ne anlatıyor ? Özet olarak Tablo 2 diyor ki, 1997 yılında ortalama ihracat / ciro oranı 0,18 iken bu oran 2001 yılında yaklaşık ikiye katlanarak 0,37 olmuş. Kısaca, 250 büyük firma daha fazla ihracata çalışmaya başlamış. Son beş yıl içinde daha fazla ihracata çalışan bu firmaların dolar bazında toplam cirolarını ise Tablo 3'de görüyoruz. Bir tek elektrik sektöründeki küçük bir artış dışında dolar bazında hiçbir sektörde ciro artışı yok. Kısaca, ihracata çalışma artmış ancak bu arada dolar bazında toplam cirolar azalmış. Sanayici iç piyasanın tıkanması nedeniyle bu kez dış pazarlara yönelmiş ancak ihracata çalıştıkça dolar bazında cirosu azalmış.

Tablo 3. Dolar Bazında Sektörlerin Toplam Ciroları

Sektörler	1997	2001
Tekstil	3462288587	2099712163
Otomotiv	2539050710	2511465058
Makine	762169281	547638921
Elektrik	477246794	491011254
Gıda	576945710	417689056

Dolar bazında özsermaye tutarlarının 1997-2001 döneminde nasıl geliştiğine baktığımızda ise şunları görüyoruz:

Tablo 4. Dolar Bazında Sektörlerin Özsermaye Tutarları

Sektörler	1997	2001
Tekstil	961037037	490556381
Otomotiv	697811274	679014545
Makine	338779223	268552090
Elektrik	110795325	168835823
Gıda	146084460	123234590

Bir tek elektrik sektörü dışında özsermayelerin nasıl eridiği de Tablo 4'de görülmektedir. Son olarak sektörlerin dolar bazında vergiden önceki dönem karlarına Tablo 5'de bakalım. Tekstil ve gıdada kar değil zarar geçerli ve bunun dışında bir tek elektrik sektöründe küçük bir artış dışında 1997-2001 döneminde karların zarara dönüşmesi ve bu beş yıllık dönemde karların zarara dönüşmesi söz konusu.

Tablo 4. Dolar Bazında Sektörlerin Dönem Karları

Sektörler	1997	2001
Tekstil	138695586	-33256198
Otomotiv	339786700	246579758
Makine	87178105	17071316
Elektrik	60133340	6571904
Gıda	42027454	-5232963

İşin özeti şu:

Son beş yıllık dönemde ihracata çalışma olgusu artarken, cirolar ve karlar azalmış, özsermayeler erimiştir.

SONUÇ

2001 yılında yaşadığımız ekonomik kriz mali sektörde olduğu kadar reel sektörde de çok önemli olumsuz gelişmelere yol açmış bulunmaktadır. BTSO tarafından beş yıldan beri gerçekleştirilen ‘250 Büyük Firma’ çalışmasının 2001 yılı sonuçları, yaşanan ekonomik gelişmelerin Bursa için ne ölçüde olumsuz olduğunu çok açık bir şekilde ortaya koymaktadır:

1. 2001 yılında otomotiv sektörünün dolar bazında cirosu 1997 yılı düzeyine, tekstilin cirosu ise 1999 yılı düzeyine geriledi.
2. İstihdam sorununu sanayileşme ile çözülemiyor. Başka çarelerin aranması zorunlu.
3. Reel sektördeki olumsuz koşullar 2001 verilerinde açık bir şekilde görülüyor.

1997-2001 dönemindeki son beş yıllık verilerin bize anlattığı ekonomik öykü kısaca şöyle özetlenebilir:

Sanayici iç piyasadaki daralma sonucunda ihracata yönelmiş ancak ihracata daha fazla çalışmanın sonucunda da bırakalım hak ettiğini almayı; özsermayesi erimiş, karları zarara dönüşmüştür.

En az mali sektörde olduğu kadar reel sektörde de uzun döneme yayılan bir yeniden yapılanmanın şart olduğu açık bir gerçek. Bu gerçeği görmek için BTSO'nun 2001 yılı ‘250 Büyük Firma’ verileri çok önemli bir fırsatı ortaya koyuyor.